

10. megfelelő politikai környezet szükséges.

Az új típusú együttműködés alapdokumentumaként igen rugalmas *célrendszert* fogalmaztak meg:

meglévő források meghatározása és feltárása — az ezekhez való hozzáférhetőség javítása — állománygyarapítási együttműködés elsősorban a hiányok megszüntetése érdekében — a költséges és felesleges párhuzamosságok elkerülése.

Megalakulása után a Tanács első tevékenységei közé tartozott a *Multitype Library Cooperation News* c. havi bulletin kiadása volt, amely a résztvevő könyvtárak gyors informálását kívánja szolgálni (1972 júliusa óta).

Az első jelentősebb, valamennyi könyvtárat érintő program az „*Infopass*” (Information passport = információ útlevél) nevet viseli. Ez azt hivatott szabályozni, hogy a hálózat valamelyik (nem nyilvános) tagkönyvtárát egy másik könyvtár olvasója miként veheti igénybe. Ezzel kapcsolatban is igen jelentős a másik kezdeti eredmény: a *régió könyvtárainak és információs központjainak leíró jegyzéke* (megjelent 1973-ban). Ez olyan intézményekre is kitér, amelyek még nem résztvevői a több típusú könyvtári hálózatnak, és minden olyan információt tartalmaz, amely a használat, együttműködés szempontjából fontos lehet. Naprakészen tartása érdekében 1976-ban már harmadik, bővített kiadása készül.

Figyelemre méltó egy másik kiadvány is, amely a régióban létező *könyvtárosképzési* lehetőségekről ad részletes áttekintést.

A további tervek ill. folyamatban lévő munkák közül első helyen kell megemlíteni Illinois állam szakkönyvtárainak *folyóirat-lelőhelyjegyzékét*, amely 142 (tárgyan értelmezett) szakkönyvtárra és mintegy 30 ezer címre terjed ki. A jegyzék számítógépes előállítása révén más célokra is felhasználható gépi file is készül.

Talán a legfontosabb eredmények közé tartozik, hogy az új típusú együttműködés olyan fórumot biztosít a különféle típusú könyvtárak számára, amelyen lehetőség nyílik a közös problémák megvitatására, megoldásuk kezdeményezésére. Igen jelentős helyet foglal el e körön belül a *könyvtárközi kölcsönzéssel* kapcsolatos szállítási problémája (elsősorban átfutási idő és költség kérdések). Ez ügyben máris tapasztalhatók biztató kezdeményezések.

A hálózat keretében jelentős *középtávú tervezési munka* is indult. Ennek első lépéseként elkészült a könyvtártípusok helyzetének áttekintése. Az 1974. évi közgyűlés ennek alapján kezdte meg a tervezés munkáját, három fő perspektívikus tevékenységi területre összpontosítva: használói igényeket kijelölt források kialakítása; tökéletesített információs szolgálat; megfelelő munkaerő-helyzet elérése.

A kétségtől jelentős eredmények mellett nem hallgathatunk azokról a *problémákról* sem, amelyek az eltelt három évben napvilágra kerültek. Mindenekelőtt a folya-

matos *anyagi biztonság hiányát* kell megemlíteni. A Tanács tevékenysége nem finanszírozható kizárólag a tagdíjakból (könyvtáranként 50 dollár). A szövetségi kormány anyagi támogatása csak a beindulás időszakára hozzáférhető. A megoldást az állami költségvetés biztosíthatná.

Hatásában nem jelentéktelen az a probléma sem, amelyet a már korábban kialakult hálózatok ill. az új típusú együttműködési hálózat *fejlődési dinamizmusának eltérése*, az ebből származó szervezeti és munkamegosztási bizonytalanság okoz.

További, de kétségtől nemcsak a Chicago-i együttműködésre jellemző probléma kapcsolódik a központi nyilvántartásokhoz: a *megfelelő színvonalú, szabványos bibliográfiai adatszolgáltatás hiánya*.

Jelentős problémaforrás még az *emberi hozzáállás*. Könyvtárosok, akik saját szolgáltatásaikat tökéletesnek, tovább már nem javíthatónak érzik; fenntartók, akik minden módon akadályozzák könyvtárunk részvételét az együttműködésben; a más típusú könyvtárakkal szembeni arisztokratizmus; a minden kísérletet eleve kudarcra ítéelő merevség.

Szerencsére a pozitív hozzáállásuk már jelenleg is többségben vannak. A szakkönyvtárak nagy része számára az együttműködés már eddig is életforma volt, s az új lehetőségek felismerése jelentős erőket hozott felszínre. A valamennyi könyvtártípusra történő kiterjedés pedig tartalmazza az együttműködés alapvetően új, hatékony lehetőségeit.

/BENSON, J.: *Why special library participation in a metropolitan network?* — HAMILTON, B. A.: *Principles, programs, and problems of a metropolitan multitype library cooperative = Special Libraries*, 67. köt. 1. sz. 1976. p. 18–29./

(Sárdy Péter)

Katalogizálás a kiadványban A Frankfurt am Main-i Deutsche Bibliothek új vállalkozása

A Kongresszusi Könyvtár több, rövid életű kísérleti vállalkozás után 1971-ben indította útjára a *Cataloguing-in-Publication (CIP)* elnevezésű programot az USA-beli kiadványok vonatkozásában. Más országok is hamarosan alkalmazták ezt az eljárást; ez a cikk az NSZK-beli tapasztalatokról számol be.

Kettős célt kívánt elérni a *Frankfurt am Main-i Deutsche Bibliothek*, amikor elindította — féléves kísérleti szakasz után — 1974. december 1-én az új szolgáltatást:

1. pontos bibliográfiai adatokat nyújtani az új kiadványról könyvkereskedőknek, könyvtárosoknak, információs szolgálatoknak, — a lehető leghamarabb;
2. segítséggel szolgálni a katalogizáláshoz.

A vállalkozást anyagilag a *Deutsche Forschungsgemeinschaft* támogatta, s a *Börsenverein des Deutschen Buchhandels* is együttműködött.

A szolgáltatást fokozatosan építették ki: az induláskor résztvevő 27 kiadó egy év alatt 300-ra nőtt és további 100 kiadó fejezte ki érdeklődését.

A munkafolyamat a következő:

a kiadó nyolc héttel a megjelenés tervezett dátuma előtt megküldi a Deutsche Bibliothek-nek a hasáblevonat ún. kibővített címlapját (expanded front matter), ami a címlapból, a bevezetésből, az előszóból, a tartalomjegyzékből stb. áll, egy gondosan kitöltött katalógizálási adatlappal együtt. A Deutsche Bibliothek ezek alapján 3–5 nap alatt elkészíti a felvételt (*CIP Data Record*) három, nyomtatásra alkalmas példányban (terjedelem- adatok, ár nélkül).

Ezek közül

az egyik a Deutsche Bibliothek *betürendes katalógusába* kerül (előzetes információként),

a másikat a *kiadóhoz* küldik (hogy a kiadvány címlapjának verzőjára nyomják),

a harmadik pedig *számítógépes adatfeldolgozásra* kerül.

Ez utóbbi alapján készül

a *Neuerscheinungen-Sofortdienst (CIP)*, amely hetenként jelenik meg a *Deutsche Bibliographie* N-szériájaként (26 szakcsoportba rendezi az anyagot, a leírások az ISBD szerint készülnek, s megadja a megjelenés várható időpontját, valamint a nagykereskedő nevét, ahonnan a kiadvány megrendelhető);

a *Deutsche Bibliographie: Neuerscheinungen-Sofortdienst (CIP). Monatskumulation*, amely négy vagy öt heti jegyzék anyagát összegezi, szótárkatalógusszerű elrendezésben;

két-három havonként ugyancsak szótár-szerkezetben jelenik meg a *Verzeichnis Lieferbarer Bücher*.

A szolgáltatás egyelőre csak a könyvkereskedelmi kiadványokat öleli fel, azonban minden nehézség nélkül kiterjeszhető volna az évkönyvekre, térképekre, tankönyvekre stb. is. A folyóiratok bevonása is megfontolás alatt áll. A szolgáltatás elterjedésével és megszilárdulásával felül kell majd vizsgálni a *Deutsche Bibliographie*-hoz való viszonyát: elképzelhető, hogy a *Wöchentliches Verzeichnis (Reihe A)* a későbbiekben csak azokat a tételeket fogja tartalmazni, amelyek nem kerültek be a *Sofortdienst*-be.

A vállalkozás értékelésekor kiderült, hogy a könyvek 60%-a a jelzett időben jelenik meg, 35%-uk később. Így a szolgáltatás valóban még a megjelenés előtt tájékoztat a kiadványokról. A címleírások minősége is kielégítő: csupán az esetek 8%-ában kellett kiegészítő információt kérni a kiadótól. Lényeges hiba csúszott be a tételek 7%-ába, ezt azonban jelentősen csökkenteni lehet majd a megfelelő rutin kialakulásával.

A kiadók *készségesen működnek közre* a vállalkozásban; többségük majdnem hibátlanul teljesíti vállalatát.

A kiadványokba belenyomtatott címleírások lényeges segítséget jelentenek a könyvtárosok számára, alaposan csökkentik a könyvtárak katalógizálási költségeit.

A CIP szolgáltatás nemcsak az új kiadványok gyorsabb regisztrálását segíti elő a könyvtárak katalógusaiban és a könyvkereskedőknél, hanem megjavítja az általános tájékoztató szolgálataikat is. Lehetővé teszi, hogy a lehető legkorábbi időpontban, bibliográfiailag helyes adatokkal történjék a könyvrendelés.

Az 500 előfizetővel rendelkező vállalkozás sikerrel zárta az első évet. Mégis, a teljes és átütő siker a könyvkiadók, a kereskedők, a könyvtárak és az információs központok kooperációs készségén múlik.

/WOLF, D.: The Cataloguing-in-Publication program of the Deutsche Bibliothek = Libri, 26. köt. 2. sz. 1976. p. 89–95./

(Papp István)

TERMINOLÓGIA

A koordinált indexelés terminológiája

Az *Aslib Koordinált Indexelési Csoportja*, saját téma-területének szakirodalmához indexet kívánt készíteni. Ehhez szükségessé vált a koordinált indexelés terminológiájának kidolgozása. Nehézséget okoz azonban az, hogy az információs szakemberek szó- és fogalomkészlete, valamint azok használata egymástól jelentősen eltérő változatokat rejt magában. Növeli a terminológiai egyet nem értést az is, hogy speciálisan a koordinált indexeléssel nemcsak az informatikusok foglalkoznak, hanem jelentős számban más szakterületeken dolgozó szakemberek is.

A kidolgozott terminológia tulajdonképpen definíció-

sorozat, amelyben a szavak értelmezéséhez rendre csak már ismert vagy értelmezett szavakat használtak fel. /A magyar szöveg a referálótól származó fordítás. Szerk. megj./

1. **Informatics (informatika)** = az ismeretek szerkezetének és információkezelő rendszerekben való megjelenítésüknek (embodiment) tana.
2. **Item (tétel)** = bármely dolog, történés, anyag vagy folyamat, amely egy információkezelő rendszer tárgya.
3. **Feature (ismérv)** = a *tétel* bármely tulajdonsága (attributuma; jellemzője).
4. **Data field (adatmező)** = ismérveikkel összekapcsolt tételek gyűjteménye.